

УДК 352/354

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ДЕПУТАТІВ МІСЦЕВИХ РАД УКРАЇНИ ЯК ЧИННИК УСПІХУ ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНИХ ЗМІН

Олена КРИШЕНЬ,

аспірант Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

Віталій ШЕВЦОВ,

аспірант Дніпропетровського регіонального інституту державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України

АНОТАЦІЯ

У статті представлено теоретичне обґрунтування стану дослідження проблематики стосовно соціальної компетенції в загальній науковій літературі й у науці «державне управління». Установлено, що соціальна компетентність депутатів місцевих рад України є чинником успішної реалізації реформ насамперед у соціальній сфері (охорона здоров'я, освіта, соціальний захист), а рівень її сформованості не може бути нижчим, ніж достатній чи високий, що забезпечує поступальний рух євроінтеграційних змін. На основі аналізу та синтезу нормативно-правових документів щодо завдань, функцій і повноважень органів місцевого самоврядування в Україні визначено основні детермінанти формування соціальної компетентності депутатів місцевих рад України як комплекс спеціальних знань, умінь, навичок, ставлення та відповідальності.

Ключові слова: міське самоврядування, реформа, депутат місцевої ради, соціальна компетентність, євроінтеграція.

SOCIAL COMPETENCE OF DEPUTIES OF LOCAL COUNCILS OF UKRAINE AS A SUCCESS FACTOR OF EUROPEAN INTEGRATION CHANGES

Olena KRYSHEN,

Postgraduate Student of the Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration
of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

Vitalii SHEVTSOV,

Postgraduate Student of the Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration
of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

SUMMARY

The state of research of problems regarding social competence in the general scientific literature and in the “Public Administration” science is justified by theoretical methods. It has been established that the social competence of the deputies of local councils of Ukraine is a factor in the successful implementation of reforms, particularly in the social sphere (health, education, social protection), and its maturity level cannot be lower than sufficient or high so as to enable the incremental progress of European integration changes. The analysis and synthesis of regulatory and legal documents concerning the tasks, functions and powers of local self-government bodies in Ukraine have been leveraged to identify the main initiating causes forming the social competence of deputies of local councils of Ukraine, which is a complex of special knowledge, abilities, skills, attitudes and responsibility.

Key words: local self-government, reform, deputy of the local council, social competence, European integration.

COMPETENȚA SOCIALĂ A DEPUTAȚILOR CONSILIILOR LOCALE ALE UCRAINEI CA FACTOR DE SUCCES AL SCHIMBĂRILOR DE INTEGRARE EUROPEANĂ

REZUMAT

Este prezentată fundamentarea teoretică a stării de cercetare a problemei competenței sociale în literatura științifică generală și în știința „Administrație publică”. S-a stabilit că competența socială a deputaților consiliilor locale ale Ucrainei acționează ca un factor de implementare cu succes a reformelor, în primul rând, în sfera socială (îngrijire medicală, educație, protecție socială), iar nivelul său de formare nu poate fi mai mic decât suficient sau ridicat, ceea ce asigură o mișcare progresivă. Integrarea europeană se schimbă. Pe baza analizei și sintezei documentelor legale privind sarcinile, funcțiile și puterile organismelor locale de auto-governare din Ucraina, principalii factori determinanți ai formării competenței sociale a deputaților consiliilor locale ale Ucrainei sunt definiți ca un complex de cunoștințe, abilități, atitudini și responsabilități speciale.

Cuvinte cheie: autonomie locală, reformă, deputat al consiliului local, competență socială, integrare europeană.

Постановка проблеми. Активний курс євроінтеграційних змін, започаткований вищим керівництвом держави у 2015 році, продовжує бути в центрі уваги дослідників у різних галузях науки, адже до впровадження задекларовані 62 реформи, з яких 8 визначено як пріоритетні [14]. За таких умов усі сфери

суспільного життя іманентно набувають ознак соціальності, а отже, стосовно сфери публічного управління мова йде про формування соціальної компетентності суб'єктів управління.

Зі зміною формату суспільних відносин змінюються функції й повноваження суб'єктів управління насамперед

на базовому рівні, тому зростають й вимоги до управлінських компетентностей депутатів місцевих рад, адже компетентнісний підхід в управлінні сьогодні є домінуючою державною політикою євроінтеграції.

Актуальність теми дослідження. Науковий інтерес до різних аспектів компетентнісного підходу в державно-управлінській практиці існує завжди. Наука державного управління в цій сфері має солідний доробок завдяки працям таких дослідників, як Н. Драгомирецька та Н. Липовська (вивчали проблематику комунікативної компетентності державних службовців) [2; 7], С. Серьогін та І. Шпекторенко (визначили структуру інтегральної компетентності депутатів місцевих рад України) [15], С. Хаджирадева (досліджувала мовленнєву компетенцію й компетентність державних службовців) [17] та ін.

Стан дослідження. Разом із тим ґрунтовний аналіз наукових праць показав, що компетентність управлінських кадрів переважно розглядалася крізь призму державної служби. Зокрема, значно менше уваги спрямовано на дослідження проблем формування соціальної компетентності серед представників депутатського корпусу, від яких, власне, і залежить прийняття відповідальних рішень за реалізацію реформ і розвиток поступального євроінтеграційного руху української держави.

Метою та завданням статті є дослідження сутності поняття соціальної компетентності депутатів місцевих рад України та визначення її ролі в забезпеченні успіху євроінтеграційних змін.

Виклад основного матеріалу. Євроінтеграційний рух української держави заснований на зміні парадигми суспільних відносин – від державного патерналізму та всеохопної системи соціального захисту й медичної допомоги, що панували в епоху адміністративно-командної системи управління, до нових демократичних змін суспільного життя, заснованих на засадах публічного управління та громадянської активності. Ідеологічним базисом євроінтеграційних змін є принцип соціальності в публічному управлінні, який ми розглядаємо крізь призму соціальної компетентії депутатів місцевих рад як найближчу до запитів територіальної громади інституцію влади.

В основі терміна «компетентність» (лат. *competentia*) лежать поняття «знати», «досягати», «уміти», «відповідати» за виконання того чи іншого проекту [5]. Компетентність не є сталим поняттям, це динамічна комбінація знань, умінь і практичних навичок, способів мислення, професійних, світоглядних і громадянських якостей, морально-етичних цінностей, яка визначає здатність особи успішно здійснювати професійну діяльність [8]. Дефініція «соціальний» (лат. *socialis*) означає товариський, суспільний, той, що належить суспільству, пов'язаний із життям і стосунками людей у суспільстві [3].

Під кутом зору публічного управління соціальна компетентність, на думку вчених, включає всі знання, навички й види поведінки, які необхідні для успішної реалізації завдань діяльності органу влади [3].

Компетентність як предмет наукових розвідок має комплексний і міждисциплінарний характер, адже компетентнісний підхід є методологічним базисом будь-якої професії чи діяльності на будь-якому рівні. Різні аспекти компетентності вивчають філософські, психологічні, педагогічні, медичні та інші галузі науки. За даними інформаційно-пошукової системи Національної наукової бібліотеки України ім. В.І. Вернадського, станом на 30.10.2019 понад 130 науковців досліджували в працях проблематику компетентності.

Традиційно найбільш досліджувані питання компетентності в науці державного управління представлено в проблематиці державної кадрової політики. Значно менше проблематика компетентнісного підходу розроблена

у сфері місцевого самоврядування, що актуалізує здійснення цього дослідження.

За визначенням дослідників С. Серьогіна та І. Шпекторенка, які ґрунтовно вивчали структуру інтегральної компетентності депутатів місцевих рад України, виокремлюють такий складник, як соціально-психологічна компетентність [15]. Її сутність полягає, на думку вчених, у виконанні органами місцевого самоврядування діяльності, спрямованої на запобігання конфліктним ситуаціям і вирішення їх на місцевому рівні між окремими соціальними верствами, соціально-професійними, етнічними, релігійними групами, окремими громадянами, організаціями, установами тощо.

В. Толкованов зазначає, що соціальна компетентність – це здатність виявляти і ставити проблеми, передбачати можливі шкідливі наслідки прийнятих рішень, відстоювати інтереси людей і держави [16].

Значимо, що євроінтеграційні зміни на засадах утвердження принципів соціальності суспільного життя насамперед торкнулися, власне, самої держави, її державного апарату й місцевої влади. З огляду на це, ми поділяємо думку дослідниці М. Кравченко, яка зазначає, що соціальність управління є провідним принципом багатьох міжнародних правових документів, а на національному рівні соціальність державно-управлінської діяльності імплементавана в систему права багатьох країн світу [3].

Міжнародний вимір соціальності управління як нової європейської парадигми управління представлено в низці нормативно-правових документів Ради Європи [12], Міжнародного департаменту стандартів ЮНЕСКО, ЮНІСЕФ тощо. Зокрема, Резолюція Ради Європи не тільки де-юре, а й де-факто задекларувала створення європейського еталонного рівня кваліфікації для політичних діячів як для спеціальної професійної групи. У контексті соціальної парадигми публічного управління основними цілями впровадження нової європейської кваліфікаційної рамки в професійній діяльності осіб, що залучені до інститутів державної влади та місцевого самоврядування, є досягнення соціальної єдності та принципів соціальної допомоги в досягненні узгоджених цілей суспільного розвитку на державному та європейському рівнях [12]. Так, Еталонні рамки визначають вісім основних компетенцій, однією серед яких є соціальна компетентність осіб, які професійно займаються політикою.

Соціальна компетентність, відповідно до змісту Резолюції Ради Європи, – це вміння особистого, міжособистісного та міжкультурного характеру, які ідентифікуються в усіх формах поведінки й застосовуються для ефективної та конструктивної участі особи в соціальному і трудовому житті, особливо в суспільстві, яке стає дедалі різноманітнішим. Більше того, соціальна компетентність, як зазначено в документі, є дуже затребуваним умінням під час вирішення конфліктів, що виникають у соціальному середовищі.

На національному рівні соціальність управління задекларовано в Конституції через державотворчі принципи функціонування України як незалежної правової демократичної та соціальної держави [6] і в Законах України «Про місцеве самоврядування» [11], «Про статус депутатів місцевих рад» [13].

Як зазначає дослідниця Н. Липовська, у сфері публічного управління надзвичайно важливим є відкритий інформаційно-комунікативний зв'язок як усередині професійної групи, так і між інституціями держави та громадянського суспільства для ефективного виконання своїх функцій [7]. На думку дослідниці, яку ми повністю поділяємо, інформаційна відкритість органів влади дає змогу асоціювати соціальні потреби громадян для вироблення соціальних стандартів і підвищення якості життя громадян України.

Беручи до уваги той факт, що реалізація реформ «Україна-2020» відбувається по висхідній траєкторії руху – від базового до найвищого рівня державного управління, і метою всіх реформ є підвищення рівня життя громадян до рівня європейських стандартів, маємо справу із соціально орієнтованим цілепокладанням проголошеного державою курсу євроінтеграційних змін.

Як зазначає О. Заржицький, стабільний поступальний розвиток суспільства насамперед залежить від таких суспільних факторів як безпечне для життя й здоров'я людини навколишнє природне середовище та задоволення потреб і споживання (індивідуальне й виробниче) [4]. На нашу думку, цей постулат у практичній площині віддзеркалено в змісті Стратегії «Україна-2020», у якій визначено основні вектори поступального руху української держави до спільноти країн ЄС (таблиця 1).

І локомотивом цього руху є реформи соціально-гуманітарної сфери та місцевого самоврядування. Задля їх успішної реалізації місцеві ради створюють постійні депутатські комісії за напрямом. Як приклад ми проаналізували склад постійних комісій Дніпропетровської обласної ради [1].

Як видно із таблиці 1, пріоритетними стратегічними реформами за напрямом руху «відповідальність і соціальна справедливість» є взаємопов'язані реформи соціально-гуманітарної сфери та місцевого самоврядування, тобто за своєю сутністю й людиноцентричністю вони інтегровані до одного стратегічного напрямку реформ Стратегії «Україна-2020».

Сьогодні громадяни України є свідками й учасниками побудови сучасної європейської держави сервісного типу з активним залученням громадян до співпраці з органами влади та бізнесу.

Насамперед мова йде про сервісність у тих секторах суспільства, продукт яких є найбільш затребуваним серед населення України: в охороні здоров'я (медичні послуги), у сфері освіти (освітні послуги) та власне соціальні послуги як продукт сфери соціального захисту населення.

Тобто соціальна компетентність депутатів місцевих рад у практичній площині має зовнішньо-орієнтований вимір, що реалізується у форматі виконання власних і делегованих повноважень у досягненні спільних цілей соціального розвитку територіальної громади, зокрема у сфері охорони здоров'я та у сфері соціального захисту населення.

Так, нові функції місцевих рад у сфері охорони здоров'я, відповідно до реалізації завдань медичної реформи (Закони України «Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення», «Основи законодавства України про охорону здоров'я»), передбачають розширення управлінських функцій рад [9; 10]. Завдяки власне зовнішньо-орієнтованому виміру соціальної компетентності суб'єкт управління в особі місцевої ради набуває таких нових функцій управління у сфері охорони здоров'я, які дають змогу:

- 1) забезпечувати розвиток і вдосконалення мережі закладів охорони здоров'я;
- 2) виступати замовником послуг з медичного обслуговування населення;
- 3) розробляти місцеві й регіональні комплексні та цільові програми в галузі охорони здоров'я;
- 4) створювати госпітальні округи;
- 5) депутати місцевих рад мають право входити до складу спостережної чи опікунської ради закладів охорони здоров'я (соціальна інтеграція як функція соціальної компетентності – *авт.*);
- 6) здійснювати заходи щодо підвищення доступності та якості медичного обслуговування з урахуванням географічних особливостей і потреб населення сільської місцевості;
- 7) активно розбудовувати первинну ланку медичної допомоги;
- 8) вирішувати в установленому порядку питання щодо забезпечення медичних і фармацевтичних працівників житлом, службовим транспортом, належними умовами праці;

Таблиця 1

Кореляція змістових характеристик векторів поступального руху української держави (Стратегія «Україна-2020») і напрямів діяльності депутатських комісій

Напрямок стратегічного руху	Пріоритетні реформи/ Постійна депутатська комісія за напрямом реформування
Безпека держави, бізнесу та громадян	1. Програма збереження навколишнього середовища/комісія з питань використання природних ресурсів 2. Реформа системи національної безпеки та оборони/ комісія з питань забезпечення правоохоронної діяльності
Відповідальність і соціальна справедливість	1. Децентралізація та реформа місцевого самоврядування/комісія з питань розвитку місцевого самоврядування та адміністративно-територіального устрою 2. Реформа системи соціального захисту/комісія з питань базових галузей економіки, соціальної політики і праці 3. Пенсійна реформа/ комісія з питань базових галузей економіки, соціальної політики і праці 4. Реформа системи охорони здоров'я/комісія з питань охорони здоров'я, дитинства та материнства 5. Реформа якості та безпеки харчової продукції/комісія з питань підприємництва, переробної промисловості, торговельного та побутового обслуговування 6. Реформа захисту споживачів/комісія з питань підприємництва, переробної промисловості, торговельного та побутового обслуговування 7. Програма популяризації фізкультури та спорту/комісія з питань культури, духовності та спорту 8. Програма здорового способу життя та довголіття/комісія з питань охорони здоров'я, дитинства та материнства та комісія у справах ветеранів, інвалідів та дітей війни 9. Реформа освіти/комісія з питань науки, освіти, сім'ї та молоді 10. Програма розвитку для дітей та юнацтва/комісія з питань науки, освіти, сім'ї та молоді

Складено О. Кришень за [1; 14].

9) визначати потреби на місцях у фахівцях медичного профілю та вносити в установленому порядку пропозиції щодо формування замовлення на підготовку таких фахівців, підвищення їхньої кваліфікації;

10) укладати договори на підготовку фахівців медичного профілю;

11) активно сприяти здійсненню протиепідемічних заходів.

Зовнішньо-орієнтований вимір соціальної компетентності депутатів місцевої ради набуває таких нових функцій управління у сфері соціального захисту населення, які дають змогу в умовах децентралізації здійснювати:

– автономізацію закладів, що надають соціальні послуги;

– оптимізацію мережі закладів районного рівня;

– забезпечення соціальних гарантій щодо надання соціальних послуг;

– створення належної матеріальної бази територіальних центрів надання соціальних послуг.

Натомість внутрішньо-орієнтований вимір соціальної компетентності депутатів місцевих рад реалізується в рамках депутатської етики, обов'язків, відповідальності, прав та обмежень.

Соціальна компетентність депутатів місцевих рад як діяльнісний конструкт ефективного досягнення цілей управління передбачає наявність і певних соціальних гарантій. Такими соціальними гарантіями, відповідно до норм чинного законодавства, є:

1) право на безкоштовний проїзд;

3) право на отримання протягом шести місяців середньої заробітної плати, яку депутат отримував під час роботи на виборній посаді в раді на період працевлаштування після закінчення його повноважень;

3) грошова компенсація депутату місцевої ради у зв'язку з виконанням своїх повноважень [13].

Висновки. Підсумовуючи вищевикладений матеріал, зазначимо, що соціальна компетентність депутатів місцевих рад – це важлива якість особистості, яка усвідомлено реалізується в умовах суспільно-професійної діяльності депутата й характеризує особливості його індивідуальної інтеграції в процесі соціального розвитку територіальної громади на підставі динамічного та комплексного застосування знань, умінь, практичного досвіду й ефективних технологій досягнення визначеної мети суспільного розвитку. Соціальна компетентність депутатів місцевих рад поєднує в собі загальні ознаки поняття компетентності особистості, що звужуються й уточнюються значенням і логікою поняття «соціальна». Система знань, умінь, ставлення, гарантій і відповідальності є тими детермінантами, що формують соціальну компетентність депутатів місцевих рад.

Проведене дослідження не претендує на вичерпний розгляд заявленої проблеми. Подальшого вивчення потребує здійснення структурно-функціонального аналізу соціальної компетентності депутатів місцевих рад України та дослідження особливостей формування соціальної компетентності серед представників депутатського корпусу.

Список використаної літератури:

1. Дніпропетровська обласна рада. Комісії. URL: <http://oblrada.dp.gov.ua/category/komissions/>.

2. Драгомирецька Н.М. Теоретичний аналіз комунікативної діяльності державного службовця : монографія. Одеса : Астропринт, 2005. 279 с.

3. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В.Д. Бакуменко, А.М. Михненко та ін. ; за ред. Ю.В. Ковбасюка, В.П. Трошинського, Ю.П. Сурміна. Київ : НАДУ, 2010. 820 с.

4. Заржицький С.О. Правові аспекти регіональної екологічної політики (на матеріалах Придніпровського району) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.06. Київ, 2002. 209 с.

5. Компетентність. *Українська мала енциклопедія*. URL:http://encyclopedia.kiev.ua/vydaniya/files/use/second_book/part1.pdf.

6. Конституція України : Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. С. 141.

7. Липовська Н.А., Марценюк О.О. Інтерпретація комунікативної компетентності державних службовців в психологічному дискурсі. *Актуальні проблеми державного управління*. 2009. № 2. URL: www.nbu.gov.ua/ejournals/Patp/2009_2/09lnadsu.pdf.

8. Національний освітній глосарій: вища освіта / за ред. В.Г. Кременя. 2-е вид., перероб. і доп. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плєяди», 2014. С. 28.

9. Основи законодавства України про охорону здоров'я : Закон України від 19.11.1992 № 2802. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12>.

10. Про державні фінансові гарантії медичного обслуговування населення : Закон України від 19.10.2017 № 2168. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2168-19>.

11. Про місцеве самоврядування в Україні : Закон України від 21.05.1997 № 280. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80>.

12. Про основні компетенції для навчання протягом усього життя від 18 грудня 2006 року : Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС). URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_975.

13. Про статус депутатів місцевих рад : Закон України від 11.07.2002 № 93-IV. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/93-15>.

14. Про Стратегію сталого розвитку «Україна-2020» : Указ Президента України від 12.01.2015 № 5. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/5/2015>.

15. Серьогін С.М., Шпекторенко І.В. Структура інтегральної компетентності депутатів місцевих рад України. *Публічне адміністрування: теорія та практика*. 2019. Вип. 1. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Patp_2019_1_18.

16. Толкованов В.В. Підвищення професійної компетентності державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування. *Університетські наукові записки*. 2012. № 2. С. 23–29. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Unzap_2012_2_5.

17. Хаджиррадева С.К. Теорія і практика підготовки державних службовців до професійно-мовленнєвої комунікації : монографія. Одеса : ОРИДУ НАДУ, 2005. 294 с.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Кришень Олена Вікторівна – аспірант Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України;

Шевцов Віталій Григорович – аспірант Дніпропетровського регіонального інституту державного управління Національної академії державного управління при Президентові України

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Kryshen Olena Viktorivna – Postgraduate Student of the Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine;

Shevtsov Vitalii Hryhorovych – Postgraduate Student of the Dnipropetrovsk Regional Institute of Public Administration of the National Academy of Public Administration under the President of Ukraine

ospdr@ukr.net